

RUT

Tx'olbil Xo'l Yi Liwre'j

Yi liwre'j i'tz jun txolbil te yi mbi mbajij te jun najal aj Israel tul yi tiemp yi na chicawun tzaj yi e' pujul xtisya' tibaj Israel. Na txol yi liwre'j sketz yi xe'n cu'n ban Rut yi aj Moab, nin yi xe'n cu'n cyumewe'n tu Booz. Nin yi ni' yi njal te jun ok'be'n iba'tz, ya'stzun jun scyeri mam cyen Kajcaw Jesús.

Ncha'tz na xchaj sketz yi c'ulutxumil Rut. Wech na awernak i' xchixo'l yi e' aj Israel, ma na ja tak' tib tk'ab Ryos tetz cu'n talma' nin ja tak' tib tan xome'n te Noemí yi txxu' yi k'ajtzun chmil.

Ncha'tz na xchaj sketz yi list Ryos tan c'ulche'n alchok jilwutz wunak, yi tetz cu'n talma' na k'uke' c'u'l te'j i'. Na yi tetz tajbil i'tz tan chiclaxe'n alchok jilwutz wunak.

Yi ta'te'n Elimelec tuml yi najal Moab

1 ¹I tzun bantz te yi tiemp yi na chicawun tzaj yi e' aj pujul xtisya', cwe'n tzun jun chin we'j bene'n tzi'n Judá. At tzun jun yaj yi aj Belén^a i', cwent Judá. Nintzun aj tan najewe'n xchixo'l yi e' aj Moab tuml yi txkel tu yi cob cy'ajl. ²Yi bi' yi jun yaja'tz i'tz Elimelec.^b Ma yi txkel, Noemí bi'.^c Ma yi cob cy'ajl na chibi'aj Mahlón^d tu Quelión.^e E' aj Efrata nka Belén.

Cho'n tzun cyopone'ntz xchixo'l yi e' aj Moab tan najewe'n. ³Yi xone'n tiemp nintzun quim tetz Elimelec. Jalt yi Noemí yi txkel cyaj cyen scyuch' yi cob tal.

⁴Cho'n tzun jale'n quixkel yi cob yaja'tz xchixo'l yi e' aj Moab. Orfa' bi' jun, nin Rut^g bi' yi junt. Lajuj tzun yob e' a'tij Noemí scyuch' le ama'la'tz.

Yi chipakxe'nt Noemí tu Rut Belén

⁵I tzun bantz, nintzun e' quim cyetz Mahlón tu Quelión. Nintzun cyaj cyen tetz Noemí xchuc, na nsken quim yi chmil. ⁶Tbital tzun Noemí jun stziblal scyetz yi aj Moab yi nsken el k'ajab Ryos scye'j yi e' tanum yi xonl Israel, na qui'ct we'j at xchixo'l. ⁷Nintzun txxum Noemí tan taje'nt tzaj Judá. Cyele'n tzaj tzuntz kale najlche't. Nin e' xom tzaj yi cob tlib te'j. ⁸Te yi na chixon tbe' nintzun taltz scyetz:

—Ma jalu', ba'n cxa'j wok scye'j itaj itxu'. Lok tak' Kataj yi banl tzitibaj chi miban wok tan banle'n ba'n scyetz yi e' k'ajtzun wal. ⁹Nin lok tak' i' ama'l tzitetz tan toque'n junt ichmil, bantz jale'n junt balaj inajbil, stzun Noemí.

^a1:1 “Belén” na elepont “ca'lil pam”. ^b1:2 “Elimelec” na elepont “Yi kaRyosil i' yi kaReyil”. ^c1:2 “Noemí” na elepont “jun yi na tzatzin”. ^d1:2 “Mahlón” na elepont “yabi'x”. ^e1:2 “Quelión” na elepont “txo'm wutz”. ^f1:4 “Orfa” na elepont “esclaw”. ^g1:4 “Rut” na elepont “Banl talma” nka “chin yube'n nin”.

Te yi ntaxk chijatz quib nintzun ben Noemí tan stz'uble'n xak chitzí, poro o'kl nin e' bantz. ¹⁰Nintzun cyaltz:

—Qui' na', nkaje'n ketz te'ju' le tanumu'.

¹¹Poro nin oc Noemí ch'inch'uj scye'j:

—Wal, quitaje'nk. ¿Mbi xac tzitetz yil cxomwok nin swe'j? Yi wetz qui't chijal wal tan itumewe'n scye'j. ¹²Ma na quitaje'nk itetz xe ca'l itaj. Na yi in wetz qui't tz'oc junt wuchmil, na ja chintijin. ¿Mptzun nink tz'oc junt wuchmil, ptzun ninink kawitbej kib axen, nin ptzun ninink tz'oc lac'p jun tal ni' swe'j, chijal wal, ¹³tzunk ich'iwe' wok jalen yil chich'uy tan itumewe'n scye'j? Qui't nin tzunk tz'oc ichmil woktz tan chich'iwe'n. Qui' wal, qui'c rmeril, na yi Kataj ja tak' sotz c'u'lal swetz. Nin mas tcu'n sotzok inc'u'l tzi'te'j yi kol wilnin ax itetz yi na sotz ic'u'l swe'j, stzun Noemí scyetz.

¹⁴Mas tcunin tzun cyok'e'ntz swutz i'. Wi'tzbilt len xtxumul Orfa tan taje'n tetz scye'j yi e' taj. Nintzun ben i'-tz tan stz'uble'n xak stzi' yi tlib, nin chijatxol quib. Ma tetz Rut nintzun cyaj cyentz te'j Noemí. ¹⁵Bene'n tzun tlol Noemí tetz:

—Xmaynin abalc Orfa, ja aj le tetz tanum. Ja aj tan chilok'e'n yi tetz ryosil. Xominin te'j.

¹⁶Poro nintzun ben tlol Rut tetz i':

—Na', qui na waj yil chin lajninu'. Na qui na waj wil cyenu'. Chinxomok nin kalel tz'ajintu'. Nin na' ltz'a't cuntu', ya'tz nin lna'te't wetz. Yi teru' tanumu' ite'n nin weri intanuma'tz tz'antz. Yi Ryosilu' ya'tz nin weri inRyosil tz'antz. ¹⁷Kalel quime'tu', ya'tz nin lchinquime't wetz. Kalel mukxe'tu', cho'n nin lchinmukxij wetz. Nin kol tzinjatxlen wib te'ju', tak' tzaj Kataj incaws. Ntin cu'n quimichil kajatxon cu'n tuch'u', stzun Rut tetz Noemí.

¹⁸Yi tilol Noemí yi xtxumu'n Rut qui't oc i' ch'inch'uj te'j.

¹⁹I tzun yi quicy'e'ntz, cho'n tzun cyopone'ntz le tal tnum Belén. Yi cyocompone'n Belén nintzun xe'tij voltz xchixo'l cyakil wunak, nin je cyaltz:

—Yi xna'ne'j čnk'e'tz pe' i' Noemí? che'ch.

²⁰Nintzun ben stza'wel Noemí scyetz:

—Qui't cyalu' Noemí swetz. Ma na cyale'u' Mara^h swetz. Na Kataj, yi na xcy'e' te cyakil, ja tak' wi'nin sotzaj c'u'lal swetz. ²¹Yi kele'n tzone'j at cyakil yi tajwe'n sketz. Ma jalu' qui't nin atin cu'nt. Poro ya'stzun tajbil Kataj swe'j, na i' yi jun yi na xcy'e' te cyakil nin na ja tak' wi'nin sotzaj c'u'lal swetz, stzun Noemí bantz.

²²Ya'stzun bantz yi pakxe'n tzaj Noemí tu Rut le ama'l cwent Moab. Yi Rut i' jun aj Moab. I tzun yi cyopone'n Belén, na xe't cun tzun yi je'se'n cosech tetz cebada.

Yi bene'n Rut tan molche'n wi' cebada

2 ¹At tzun jun xonl yi k'ajtzun Elimelec yi chmilbe'n Noemí yi na bi'aj Booz.ⁱ I' jun yaj yi at wi'nin k'ej. Nin chin ric nin i'.

²At tzun jun k'ej nin tal Rut tetz yi tlib:

—Na', tak'u' ama'l swetz tan imbene'n tan xo'n wi'ak cojbil. Ko pe' at jun aj je'sanl cosech yil tak' ama'l swetz tan inxome'n nin wutz coc tan molche'n yi e'chk wi' cebada yi na cyaj cyen wi cojbil.

^h 1:20 “Mara” na elepont “c'a' nka sotzaj c'u'lal”. ⁱ 2:1 “Booz” na elepont “lajke'l, nka, jun yi at čč'atnakil”.

—Quilo'k bin wal, stzun yi tlib bantz tetz.

³Bene'n tzun Rut tan xo'n wi'ak cojbil. Nintzun ak'lij ama'ltz tetz tan molche'n yi e'chk wi' cebada yi cyaj cyen wi cojbil cyak'un yi e' aj je'sanl cosech. Noj quen cu'n tzuntz yi cho'n tpone'n le cojbil Booz, jun xonl k'ajtzun Elimelec.

⁴I tzun bantz cho'n tzun tzaje'n Booz le tnum Belén tan quilwe'n yi e' tetz mos. Yi topone'n scye'j nintzun taltz scyetz:

—Koj tzaj Kataj banl tzitibaj.

—Ncha'tz teru' ta', koj tzaj Kataj banl tibaju', che'ch yi e' mos bantz tetz Booz.

⁵Bene'n tzun jakol Booz tetz yi caporal:

—¿Na' tzun scyetz i' yi jun xna'ne'j yi na tzan tan molche'n yi e'chk wi' cebada?

⁶—I'tz jun xna'n aj Moab. Cho'n xomij i' tel'j Noemí yi cyule'n tzone'j. ⁷Nin ja jak i' ama'l swetz tan xome'n tzaj wutz chicoc yi e' mos tan molche'n e'chk wi' cebada. Ja baj cu'n yi jalajix k'e'j ta'n tan xchamle'n. Ana' chan cunin ja uje' jun tal rat, stzun yi caporal bantz tetz Booz.

⁸Nintzun ben tlol Booztz tetz Rut:

—A'x jun c'oloy witz'un, qui na waj yil c'xben tan xchamle'n cebada swutz junt ama'l. Ma na ncyen' tu'stz tzone'j scye'j e' inmos. ⁹Xomen nintu'tz wutz chicoc. Na ja wal scyetz yi ja wak' ama'l tzatz. Kol saj saktzi' tzawe'j at a' le cu'lbil, ba'n tzajoy cu'n. Nin ba'n c'xuc'a' te yi cyetz chic'a', stzun Booz bantz tetz Rut.

¹⁰Cwe'n tzun mejlok Rut nin aj cu'n wutz plaj wuxtx'otx' tan xchajle'n yi c'ulutxumil i'.

—¿Mbi tzuntz na taltzaju' yi txolbila'tz swetz? Chum balaj nin ilu' swe'j ta', wech in tu' awer nak xchixo'lu', hij Rut bantz tetz.

¹¹Bene'n tzun tlol Booz tetz Rut:

—Ja wi't wit cyakil yi abalajil yi maban te awulib jetz yi quime'n yi awuchmil. Ncha'tz ja wit yi ja chicyaj cyen awilol yi e' ataj. Ncha'tz ja wit yi ja chicyaj cyen awilol yi atnumil tan awule'n skaxo'l, wech na ncha'tz o' ketz, o' awer nak tane'n tzawutz. ¹²Lok koj tzaj Kataj Ryos yi banl tzawibaj tan yi banl awalma'. Ntin cu'n Kataj yi kaRyosil yi o' xonl Israel, yi jun kale majakwit xch'eybil a'tz, tz'ak'on banl i' tzawibaj tan cyakil cu'n yi e'chk takle'n yi ja bnix awa'n, stzun Booz bantz.

¹³—Chumbalaj nin ilu' swe'j. Yi yolu' na xcyen' tan inmayse'n. Na pe nin sk'il njilonu' swetz. Wech na siquier ink jun mosu', stzun Rut bantz.

¹⁴I tzun yi topone'n oril tan wa'a'n, saje'n tzun xchakol Booz yi Rut. Nintzun taltz tetz:

—Or awetz witz'un, banaj jun awa'. Je jun pix pame'j, bajse'n. Ba'n tzamu' cu'n tul yi mu'x binagre'j.

Nintzun c'ole' cu'n Rut-tz xchixo'l yi e' mos. Ma Booz nin ben tk'ol i' jun txob cebada yi woyi'nt tetz. Wan cunin Rut jalen yi noje'n yi c'u'l, poro ilenin sowrin yi wa'. ¹⁵Te yi bene'nt i' tan xchamle'n cebada nintzun cawun Booz scyetz yi e' mos. I tzun taltz:

—Ak'wok ama'l tetz tan toque'n tan molche'n xo'lak e'chk boc'o'jt yi molijt, nin quil tzimak wok wutz i'. ¹⁶Ncha'tz ba'n lcyaj cyen jujun bakaj cebada ita'n wuxtx'otx' xo'lak yi jujun boc'o'ja'tz yi ja wi't c'alxij, tan toque'n i' tan molche'n. Quil tzimakwok wutz, stzun Booz.

¹⁷Baj cu'n tzun k'ejtz tan Rut tan xchamle'n e'chk wi' cebada wutz yi cojbil Booz jalen cu'n yi toque'n akale'n. Nintzun octz tan bujle'n yi cebada yi molxij ta'n. Molxij lo' e'ch cob arow wutz cebada ta'n. ¹⁸Yi taje'n tzaj nin aj tzaj tcy'al i' yi wutz cebada yi molxij ta'n. Ninin ben i' tan xchajle'n tetz yi tlib. Yi wi't xchajol nintzun je tzaj tcy'al i' yi sowril yi wa', nin ben tk'oltz tetz yi tlib.

¹⁹—¿Na' ncxa'ke't jalu'? ¿Na' nmolxe't yi jun c'olaj cebada awa'ne'j? Koj tzaj Kataj banl tibaj yi juna'tz yi mmo'c tan awuch'eye'n, stzun yi tlib bantz tetz.

—Yi taw yi ama'l kale nxna'ke't tan molche'n cebada, i'tz tetz ta' Booz, stzun Rut tetz Noemí.

²⁰Nintzun tal Noemí tetz:

—Koj tzaj Kataj banl tibaj ta' Booz, na chumbalaj nin i' mban ske'j, chi banak Ryos scye'j k'ajtzun alma'. Xonl k'ajtzun wuchmil yi ta' Booza'tz, nin i' jun yi tajwe'n tan toque'n tan kacolpe'n tk'ab yi sotzal c'u'lal, stzun Noemí bantz.

²¹—Ncha'tz ja tal i' swetz: “Ba'n cxom nin wutz chicoc yi e' inmos tan molche'n yi wi' cebada jalen cu'n yil baje'n yi cosech.”

²²—Ba'n aš jun c'olaj wal, qui cšbisun, ba'n cšben. Cya'l cša'j nint wi junt cojbil, bantz cya'l cšyajontz, stzun Noemí bantz.

²³Ya'tz nintzun ban Rut-tz. Cho'n tzun ta'te'n i'-tz tan molche'n yi wutz cebadajatz xchixo'l yi e' mos Booz, jalen cu'n yi baje'n yi cosech tetz cebada tu triw. Ej nin cho'n najewe'n Rut-tz te yi tlib.

Yi chibalajil Booz tu Rut

3 ¹At tzun jun k'ej nin tal Noemí tetz Rut:

—Aš jun c'olaj wal, ba'n chinch wetz, yi nink no'k tan joyle'n puntil tan toque'n jun awuchmil tan tak'le'n yi tajwe'n tzatz. ²Ma jalu', at bin yi kaxonl Booz, kale axa'ke't tan ak'un xchixo'l yi e' tetz mos. Nin te yi ak'bale'j mben i' tan bujle'n cebada le er. ³Banaj yi txolbile'j: Ba'n cšjichin nin, nin ak' quen jun balaj tz'ac'bil tzawel'j. Nin wek cu'n awib te jun balaj be'ch atz. Nin quilo'k le ama'l Booz. Quil tzawak' ama'l tetz tan techal awutz yi ntaxk bnix tan wa'a'n nin tan uc'a'e'n. ⁴Il nin cunin na'l cwe't yi soc kalel wite't. Kalena's tzun cšbentz tan jolchene'n yi txxo' nin ba'n xcoye' cu'ntz xljaj. Ej nin i' tz'a'lon tzatz yi mbi mas tajwe'n tan abnol, stzun Noemí bantz tetz Rut.

⁵—Cuj, stzun Rut ban. —Tzimbne' quib yi ntalu' swetz.

⁶I nin tzun tulej Rut-tz, quib yi tal yi tlib tetz. Nin tzun ben i'-tz. ⁷Wi'nin tzun stzatzine'n Booz yi wane'n nin yi tuc'a'e'n. Nintzun cu' nuc'ul soctz tan watl naka'jil jun tenaj cebada yi nsken bujxij. Buchtlen tzun tocompone'n Rut kale atite't. Ewun cuntu' tocompone'n i'. Nin je' jolol yi txxo' Booz nin cu' coyloktz xljaj. ⁸Yi topone'n nicy'ak'bal jalt cuntunin tele'n watl Booz. Yi je'n toli tib ninin el yab te'j yi at jun xna'n coylij xljaj. ⁹Nintzun jaktz:

—¿Na' tzun scyetz aš? chij i' bantz.

—In Rut yi xchakumu', chij. —Ilu' mero xonl k'ajtzun wuchmil. Cha'stzun te tajwe'n yil tz'ocu' tan incolpe'n tk'ab yi sotzaj c'u'lal. Ej nin tajwe'n yil tz'ume'u' swe'j, stzun Rut.

¹⁰—Koj tzaj Kataj banl tzawibaj, chij Booz. —Na qui nin ncxom te yi chitxumu'n yi e' mas xna'n yi ntin yi e' xicy na chipek' te'j. Qui'c na ban tetz cyetz yi ko ric nka me'ba', ntin yi ko xicy. Ma yi ašatz qui nin maban yi

txxolbila'tz. Ma na ja ajoy yi in, yi ja chintelan. ¹¹Ma jalu', aḡ jun c'oloy Rut, quil cxob. Na ja wi't lajluchax yi abalajil ḡchiwutz yi e' wunak tzone'j. Cha'stzun te tzimbne' yi awajbil. ¹²Ptzun bintzijk yi in axonl poro at junt yi mas ixonl itib tuch'. ¹³Poro te yi ak'bale'j ba'n cḡwit tzone'j. Ma eklen, yi ko na taj yi axonla'tz tan acolpe'n, ba'n atit. Ma yi ko qui', swutz cu'n Kataj yi nocpon wetz tan acolpe'n. Ma jalu' witen bin, na txe'n ul skil, stzun Booz bantz.

¹⁴Cho'n tzun wite'n cyen Rut naka'jil Booz te yi jun ak'bala'tz. Ma yi tule'n skil, jalchan cunin tzun c'ase'ntz. Chin tz'o'tze't nin yi taje'nt tzaj i' na nsken tal Booz yi cya'l klo' tz'l'lon wutz jun xna'n le jun ama'la'tz kale na bujlj yi cebada.

¹⁵Poro te yi ntaxk aj tzaj, nintzun tal Booz tetz Rut:

—Cy'ajlen yi xbu'k yi cya'n awa'n. Nin lit' cu'n wuxtx'otx', stzun i'.

Nintzun ben kojol Booz jun lo' quintal cebada tibaj. Ej nin je' tk'oltz wutz coc Rut. Kalena's tzun taje'n Rut le tetz najbil.

¹⁶I tzun bantz yi topone'nt Rut, nintzun jak yi tlib tetz:

—ḡXe'n mban wal?

Nintzun txxol Rut-tz tetz yi tlib yi mbi cu'n bajij. ¹⁷Ncha'tz tal i':

—I' mmak'on tzaj cyakil yi cebadaje'j swetz. Na nin tal i' swetz: “Ploj yi ko qui'c nin cy'a'n awa'n yil cḡxopon te awulib.”

¹⁸Nintzun tal Noemí-tz tetz Rut:

—Ma jalu' wal, kach'iwe' yi mbi sbajok. Yi jun yaja'tz, quil tz'uje' te'tz jalu' jalen yil jal puntil ta'n, tan pujle'n xo'l tircu'n.

Yi toque'n Rut tetz txkel Booz

4 ¹I tzun bantz yi taje'n tzaj Rut nintzun ben Booz jalen ju' ca'l tan ḡch'iwe'n yi junt xonl. Na ya'stzun yi ama'l kale na chimolwit quib cyakil wunak. Watok cunin c'ole' cu'ntz yi ticye'n cu'n yi jun xonla'tz yi nsken tal i' tetz Rut yi at rmeril tan toque'n tan colpe'n i'.

—Or teru' c'oleku' tzone'j, chij Booz banintz tetz.

Nintzun opontz, nin c'ole' cu'ntz. ²Nintzun e' saj ḡchakol Booz lajuj ajcaw tetz tnum. Yi cyule'n nin jak i' pawor scyetz tan chic'olewe'n cu'n scye'j. Nintzun e' baj c'ole' cu'ntz. ³Nintzun ben tlol i'-tz tetz yi xonl:

—Yi Noemí ja pakx tzaj i' Moab. Ja tzun txxum i' tan bene'n jun piḡ tetz yi txx'otx' c'a'y, yi txx'otx'be'n k'ajtzun kaxonl Elimelec. ⁴Cha'stzun te minchaku' tan tḡitalu', ej nin tan wital yi ko na taju' slok'u'. Na, na klo' waj yil talu' ḡchiwutz cu'n yi cobox kastiwe'j, nin ḡchiwutz cu'n yi kawi' banl wi' tetz tnum. Na yi ilu' teru' mero chixonl cu'n quibu' tu k'ajtzun Elimelec. Nin yi kaley i'tz yi tajwe'n yi ilu' lok'on tetz yi tx'otx'. Na klo' waj lwti' yi ko quil slok'u'. Na yi ko quil slok'u', ej in tzun klo' na waj tzinlok'. Na ncha'tz in, in xonl k'ajtzun alma', stzun Booz tetz yaj.

—Ba'n bin, tzinlok'e' bin, chij.

⁵—Ba'n, chij Booz. —Poro na klo' waj wal claril teru'. Na taj yil txxumu' yi kol slok'u' yi txx'otx' Noemí, tajwe'n cu'n tzun tz'oc Rut yi aj Moab tetz txkelu', bantz cyaje'n cyen yi tx'otx' te bi' jun xonl k'ajtzun Elimelec, stzun Booz.

⁶Yi tḡital yi xonl k'ajtzun alma' nintzun taltz:

—Ko ya'tz, quil tzinlok' yi tx'otx'. Na stz'ak'onk mal te yi weri inherens. Poro yi ko na awaj tzalok', ba'n atit. Nin swak'e' ama'l tzatz tan alok'ol, stzun yaj bantz.

⁷Te yi tiempa'tz at jun chicastumbr yi e' xonl Israel yi na tak' jun yaj ama'l tetz junt tan tetzal jun e'chk takle'n, nka yi na bnix jun trat xchixo'l cob wunak. Yi jun yi na ak'on ama'l, nka yi jun yi na c'ayin, na tcy'ajlen jalaj xajab tan bene'n tk'ol tetz yi lok'ol, tetz quiwel chiyol.

⁸I tzun yi tk'ol yaj ama'l tetz Booz tan lok'ol yi tx'otx', nintzun el tcy'al jalaj xajab, nin ben tk'oltz tetz Booz, nin taltz tetz:

—Ba'n tzalok'.

⁹Bene'n tzun tlol Booz scyetz yi e' ajcaw, nin scyetz yi e' mas yi ate'-tz:

—E'u' bin stiw sbne' jalu' nin tzantzaj, yi in, nchinlok'on yi tx'otx' tetz Noemí, yi xtx'otx'be'n k'ajtzun alma' Elimelec tu Quelión nin Mahlón. ¹⁰Ncha'tz e'u' stiw tel'j yi tz'ocpon yi xma'lca'n yi aj Moab yi na bi'aj Rut tetz wuxkel. Ya'stzun lwulej bantz cyaje'n quen yi ama'l te bi' Mahlón yi k'ajtzun chmil, nin tan qui sotzaje'n yi bi' i' skaxo'l. E' binu' stiw tel'j, stzun Booz bantz scyetz yi e' wi' banl wi' tetz tnum.

¹¹Cyalol tzun chicyakil yi e' wi' banl wi' scyuch' yi e' yi ate'-tz:

—Bintzi, o' stiw tel'j. Lok koj tzaj Kataj yi banl i' tibaj yi xna'na'tz. Cho'n nink chiban tal i' chi banake' cyen Raquel tu Lea, kale ntzaje't kaxe' yi o' xonl Israel. Ma ilu' teru' lok tz'oc cyenu' tetz jun balaj yaj skaxo'l tzone'j Efrata. Nin lok jal k'aju' tzone'j Belén. ¹²Lok tak' Kataj wi'nin anitxa' te yi xna'na'tz. Nink chijal jun c'olaj axonl chi banak Fares^k yi chinitxa' Tamar tu Judá, che'ch e' wi' banl wi' bantz tetz Booz.

¹³Ya'stzun bantz yi toque'n Rut tetz txkel Booz. Nin tzun chiwitbej quibtz. Nin tak' Kataj ama'l tan toque'n lac'p jun ni' tel'j Rut. Jale'n nintzun ban jun chinitxa'-tz.

¹⁴I tzun yi titz'e'n yi tal ni'a'tz, nintzun cyal yi e' xna'ntz tetz Noemí:

—Ntyo'x tetz Kataj na ja tak' i' jun aj colpín teru' yi tz'ocopon tan q'uicy'le'nu'. Lok jal k'ej i' xchixo'l cyakil yi e' katanum xonl Israel. ¹⁵Nin yi jun tal mamaju' tz'ocpon tan mayse'nu'. Nin tz'ocpon tan q'uicy'le'nu' yil tijinu'. Na ya'stzun tal yi jun tal tlibu' yi wi'nin na pek' te'ju', yi mas tcu'n balaj swutz ik juk talu', che'ch e' xna'n tetz Noemí.

¹⁶Ma Noemí nintzun bentz tan ticy'le'n yi ni' tan toque'n tan xch'uysen nin tan xchusle'n.

¹⁷Yi quilol yi wisin yi tal ni' nintzun cyaltz:

—Ja itz'ij jun tal Noemí tane'n.

Nintzun oc yi bi'-tz cya'n tetz Obed.^m Yi Obed, ya'stzun yi taj Isaí. Ma yi Isaí i' taj yi Luwiy ban.

¹⁸Je yi e' mam cyen Luwiy. Cho'n na xe'tij tel'j Fares, jun scyeri cy'ajl Judá. Yi jun Faresa'tz i' taj Hezrón. ¹⁹Ma yi Hezrón i' yi taj Ram. Ma yi Ram i' yi taj Aminadab. ²⁰Yi Aminadab i' yi taj Naasón. Ma Naasón i' yi taj Salmón. ²¹Yi Salmón i' yi taj Booz. Ma Booz i' yi taj Obed. ²²Ej nin yi Obed i' yi taj Isaí. Ma Isaí i' yi taj Luwiy.ⁿ

^j 4:10 Yi ca'wl tibaj yi levirato, na jal ka'n tul Dt 25:5-10. ^k 4:12 "Fares" Cy'ajl Judá te yi ji' xna'n yi na bi'aj Tamar. Gn 38:27-30; 46:12; Nm 26:20; Neh 11:4, 6. I' jun scyeri yi e' mam cyen Jesús. Mt 1:3; Lc 3:33. ^l 4:14 "Yi colpín teru'" i'tz yi yol "Goel" le hebrey, yi na elepont xonl jun yi tajwe'n tan colpene'l tzaj yi tajwutz yi ja ben tul il. Yi Booz, i' jun yi jun aj colpínla'tz, yi aj lok'ola'tz. ^m 4:17 Yi bi'aj "Obed" na elepont "ak'ol k'ej Ryos". ⁿ 4:22 1S 16:1-22; 2S 7:13-16; Mt 1:3-6.